

**Спільна власність. Правові
позиції Верховного Суду.
Коментар**

У цьому виданні підібрані найбільш поширені на практиці питання з приводу поняття права спільної власності, її видів, спільного майна, його поділу та припинення прав на частку, виплат компенсації, ефективності та належності способів захисту прав співвласників. Відповіді на ці питання надаються через витяги з постанов Верховного Суду і коментарів до них. Витяги та коментарі мають стислий обсяг і не перевантажені деталями, але дають повне розуміння того, на що спирався Верховний Суд при висловленні чи зміні своєї правової позиції. Завдяки цьому читач може зробити власні висновки щодо аргументації та застосовуваних підходів, які склалися в судовій практиці при вирішенні справ спорів щодо захисту права спільної власності. Для суддів, адвокатів, студентів, викладачів та всіх, хто шукає відповіді на питання щодо розв'язання цієї категорії спорів.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	16
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	17
РОЗДІЛ І. ПРАВО СПІЛЬНОЇ ЧАСТКОВОЇ ВЛАСНОСТІ	18
1. Загальні положення про право спільної часткової власності	18
1.1. Якими особливостями відзначається право спільної часткової власності?	18
1.2. Чи є право учасника товариства правом на частку в спільній власності?	19
1.3. Чи поширюється на нерухомість режим права спільної сумісної власності подружжя, якщо в договорі купівлі-продажу нерухомості визначено, що кожному з подружжя належатиме по 1/2 частині у праві на нерухомість?	21
2. Підстави виникнення права спільної часткової власності.	22
2.1. Чи може орендар комунального майна стати його співвласником, якщо ним було здійснено реконструкцію цього майна? При цьому реконструкція ще не завершена	22
2.2. Який правовий режим нерухомості, отриманої у процесі приватизації кількома власниками: спільної сумісної чи часткової? Та чи порушує права співвласників на переважне придбання частки спільної часткової власності укладення одним з них договору дарування з сторонньою особою?	25
3. Здійснення співвласниками свого права	26
3.1. Як має застосовуватися ст. 358 ЦК України при визначенні порядку користування майном, що належить особам на праві спільної часткової власності?	26
3.2. Чи можна відступити від розміру часток у праві спільної власності у разі встановлення порядку користування спільним майном?	26
3.3. За наявності яких умов співвласник спільної часткової власності наділений правом вимагати збільшення своєї частки?	28
3.4. У чому сутність переважного права співвласника?	29

3.5. Хто визначає покупця частки у праві спільної часткової власності, якщо бажання придбати частку виявили кілька співвласників? Чи діє при цьому правило переважного права?	31
3.6. Чи може вважатися порушеним переважне право співвласника на придбання відчужуваної іншим співвласником частки, якщо договір про її придбання згодом було розірвано?	32
3.7. Чим відрізняється порядок поділу спільної часткової власності з метою припинення такого режиму і порядок встановлення користування спільним майном?	34
3.8. Чим відрізняється вимога про визнання права на частку в праві спільної часткової власності від поділу майна в натурі?	36
4. Виділ та поділ спільного майна	37
4.1. Чим відрізняється виділ частки в натурі від поділу спільного майна?	37
4.2. Що слід враховувати при поділі спільної нерухомості?	41
4.3. Чи допускається можливість відійти в незначних обсягах від відповідності реальних часток ідеальним у зв'язку з неможливістю забезпечити їх точну відповідність (при виділі судом у користування часток нерухомого майна у натурі)?	45
4.4. Як визначається пропорційність частки у спільній частковій власності?	46
4.5. Чи здійснюється виділ часток (поділ) нерухомого майна, що перебуває у спільній частковій власності, якщо це технічно можливо, але з відхиленням від розміру ідеальних часток співвласників?	47
4.6. Чи застосовується стаття 152 ЖК України при вирішенні спору про поділ спільного майна або про виділ з нього частки?	48
5. Примусове припинення права на частку в спільній власності	50
5.1. Яка різниця між виділом частки та припиненням права на частку? Чи можна посилатися на ст. 364 ЦК при розгляді спору про примусове припинення права власності?	50
5.2. Чи припиняє право на частку у спільній сумісній власності відмова від видачі свідоцтва про право власності на частку в спільній сумісній власності?	54
5.3. За яких умов може бути припинено право власності співвласника на частку в спільному майні? (загальні положення)	56
5.4. Як слід розуміти окремі з умов примусового припинення права власності за ст. 365 ЦК?	59
5.5. Чи застосовується стаття 365 ЦК як підстава припинення права на частку у спільному майні юридичних осіб?	61

5.6. Як слід розуміти таку умову припинення права на частку в спільній частковій власності, що припинення права на частку не завдасть істотної шкоди інтересам співвласника та членам його сім'ї?	62
5.7. Яку частку можна вважати незначною у розумінні ст. 365 ЦК? ...	67
5.8. За яких умов можна стверджувати про неможливість спільного користування майном?	70
5.9. Як визначається вартість частки для внесення коштів на депозитний рахунок суду?	72
5.10. Чи змінюється режим спільного майна після позбавлення одного зі співвласників права на частку?	73
5.11. Що враховується за вимогою одного зі співвласників про припинення його права на частку у спільному майні, яким є житло, шляхом отримання від інших співвласників грошової компенсації вартості його частки, виділ якої є неможливим?	73

РОЗДІЛ II. ПРАВО СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Суб'єкти права спільної сумісної власності	76
1.1. Хто є суб'єктами права спільної сумісної власності?	76
1.2. Які критерії беруться до уваги для визнання права спільної сумісної власності за особами, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі?	77
1.3. Коли відбулися зміни в регулюванні правового режиму майна жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу?	84
1.4. Чи може бути визнане судом право спільної сумісної власності осіб, що проживали у фактичних шлюбних відносинах без реєстрації шлюбу до 1 січня 2004 року, на майно, набуте ними в цей період згідно із нормами СК України (виключно на підставі факту фактичних шлюбних відносин) ? або Правові наслідки посилення у позовній заяві на неналежний нормативний акт та визначення позивачем неналежного предмету позову	87
1.5. Чи може бути встановлено факт проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу та визнане судом право спільної сумісної власності осіб, що проживали у фактичних шлюбних відносинах без реєстрації шлюбу до 1 січня 2004 року, на майно, набуте ними в цей період згідно із нормами КпШС України, коли одна з цих осіб перебувала у зареєстрованому шлюбі з іншим чоловіком?.....	88
2. Об'єкти права спільної сумісної власності	90

2.1. Спільне майно.....	90
2.1.1. Яке майно є спільним?.....	90
2.1.2. Яке майно не може бути визнано об'єктом спільної сумісної власності подружжя?	91
2.1.3. Чи входять до складу спільного майна права на фотографічні твори?.....	92
2.1.4. Чи входить до складу спільного майна подружжя право вимоги, яке виникло на підставі договору позики?	93
2.1.5. Чи входить до складу спільного майна подружжя майно, що перебуває у третіх осіб, а також борги?.....	96
2.1.6. Чи всі боргові зобов'язання, що виникли у подружжя за час перебування у шлюбі, спричиняють солідарну відповідальність останніх?.....	99
2.1.7. Чи може вимагати одне з подружжя визнання права на частку в праві спільної власності на майно, що перебуває в іпотеці, якщо стороною договору іпотеки був інший із подружжя?	100
2.1.8. Яким чином визначається правовий режим майна, отриманого за договором довічного утримання (догляду), укладеного під час перебування набувача за цим договором у шлюбі?	101
2.1.9. Презумпція спільного майна у подружжя та можливість її спростування.....	103
2.1.10. Чи застосовується презумпція спільності права власності подружжя на майно, придбане під час шлюбу за особисті кошти одного з подружжя, якщо цей факт не підтверджено належними та допустимими доказами?	106
2.1.11. Чи може бути визнане майно, придбане одним із подружжя під час перебування у шлюбі таким, що належить йому на праві приватної власності?.....	110
2.1.12. Які підстави для спростування презумпції спільності майна подружжя бере до уваги суд?	112
2.1.13. Як вирішити спір про поділ спільного сумісного майна подружжя, частина якого придбана за особисті кошти одного з подружжя?.....	116
2.1.14. Як вирішується спір між подружжям про поділ вартості (суми) депозитного вкладу, який розміщено на депозитному рахунку, відкритому на ім'я одного з подружжя?.....	117

2.1.15. Чи може бути збільшено частку іншого з подружжя у спільному майні за умови проживання дітей з одним із подружжя?	118
2.2.16. Чи є спільним майном кошти, отримані одним із подружжя від здійснення підприємницької діяльності?	123
2.1.17. Які об'єкти права спільної сумісної власності співвласників квартир у багатоквартирних будинках?	126
2.2. Збільшення вартості майна одного з подружжя і питання можливості визнати таке майно спільним	130
2.2.1. Які умови набуття права спільної власності подружжя на майно, що належало одному з подружжя?	130
2.2.2. Які умови набуття права спільної власності осіб, що проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу, на майно, що належало одному з них?	133
2.2.3. Що береться судом до уваги при визнанні майна, що належало одному з подружжя, спільним майном?	133
2.2.4. Як вирішити спір між подружжям про поділ майна, яке створювалося до реєстрації шлюбу, а реєстрація права на нього відбулася після реєстрації шлюбу?	141
2.3. Нерухоме майно як об'єкт спільної сумісної власності	144
2.3.1. Чи поширюватиметься на нерухомість правовий режим спільного майна подружжя, якщо право на неї зареєстроване за одним з них?	144
2.3.2. Який правовий режим майна, що створювалося до реєстрації шлюбу, а реєстрація права на нього відбулася після реєстрації шлюбу?	146
2.3.3. Чи потрапляє у спільну власність подружжя земельна ділянка, приватизована одним із подружжя? Чи впливає на правовий режим земельної ділянки наявність на ній зведеної подружжям під час перебування у шлюбі нерухомості?	148
2.3.4. Чи застосовується принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованих на ній будинку, споруди до правовідносин, що виникли до набрання чинності нового ЦКУ (01.01.2004 р.)?	154
2.3.5. Який режим власності виникає щодо нерухомості, збудованої на земельній ділянці, отриманій у користування одним із подружжя на підставі суперфіцію?	157
2.3.6. Чи являє собою незавершене будівництво об'єкт права спільної власності?	158

2.3.7. Чи може входити до складу спільного майна самочинно збудована нерухомість?	164
2.3.8. Яка різниця з точки зору права між об'єктом незавершеного будівництва та поняттям самочинного будівництва?	165
3. Поділ майна подружжя	169
3.1. Загальні положення про поділ майна подружжя	169
3.1.1. Яким чином здійснюється поділ майна подружжя?	169
3.1.2. В якій формі укладається договір між подружжям щодо поділу нерухомого майна?	170
3.1.3. Чи може бути розірваний договір про поділ майна між подружжям?	171
3.1.4. Які загальні засади поділу майна подружжя?	173
3.1.5. Чи тягне за собою розірвання шлюбу автоматичну зміну правового статусу майна подружжя?	175
3.1.6. В яких випадках суд може змінити правовий режим спільного майна на спільну часткову власність?	175
3.1.7. На підставі яких нормативно-правових актів відбувається поділ спільної сумісної власності подружжя, придбаного до 01 січня 2004 року?	175
3.1.8. Який порядок поділу спільної сумісної власності подружжя в натурі?	176
3.2. Поділ неподільних речей	177
3.2.1. Як вирішується спір про поділ неподільних речей, що знаходяться у спільній сумісній власності?	177
3.2.2. В яких випадках позивач не вносить на депозитний рахунок суду грошові кошти?	178
3.2.3. Чи враховується платоспроможність відповідача при вирішенні судом спору про виплату компенсації при поділі спільного майна?	179
3.2.4. Як вирішити спір між подружжям про поділ неподільної речі, якщо відповідач не вніс відповідну суму на депозитний рахунок суду?	181
3.2.5. Чи можливе поєднання способів поділу майна між подружжям за наявності у його складі подільних та неподільних речей?	184
3.3. Вирішення спорів про поділ майна в разі його відчуження/ придбання одним із подружжя без згоди іншого подружжя	184
3.3.1. Чи входить до складу спільного майна подружжя, що підлягає поділу, майно, яке було відчужене одним із подружжя до розгляду справи судом?	184

3.3.2. Що таке «згода» як правова категорія? Які правові наслідки відчуження майна у відсутність згоди другого з подружжя?	186
3.3.3. Коли має бути виражена згода одного з подружжя на вчинення правочину іншим із подружжя?	188
3.3.4. Яка підстава визнання правочину, вчиненого одним із подружжя без згоди іншого недійсним?	191
3.3.5. Яким чином враховується принцип добросовісності при вчиненні правочину одним із подружжя без згоди іншого?	193
3.3.6. Чи має бути згода другого з подружжя при придбанні майна?	194
3.3.7. Чи свідчить про придбання майна за спільні кошти у спільну сумісну власність наявність письмової згоди одного з подружжя на укладення іншим із подружжя договору на придбання майна, зафіксованої у такому договорі?	195
3.3.8. Чи може застосовуватися стаття 388 ЦК України під час вирішення спору про поділ майна подружжя, якщо воно вибуло із власності одного з подружжя поза його волею (тобто було відчужене іншим з подружжя без згоди іншого)?	198
3.4. Розмір часток при поділі майна та визначення вартості компенсації	200
3.4.1. Якими є частки при поділі майна між подружжям?	200
3.4.2. Чи можливий відступ від засад рівності часток подружжя, якщо один із подружжя ухилявся від участі в утриманні неповнолітніх дітей?	201
3.4.3. Чи є наявність заборгованості зі сплати аліментів підставою для відступу від рівності часток у спільному майні подружжя!?.	202
3.4.4. Чи враховується при вирішенні спору про поділ майна подружжя фактичний порядок користування ними та іншими особами спільним майном із порушенням правила про рівність часток?	203
3.4.5. Як визначається вартість майна, яке підлягає поділу між подружжям?	205
3.4.6. Як визначається сума компенсації, що підлягає сплаті одним із подружжя іншому в разі присудження неподільної речі одному з подружжя?	207
3.4.7. Яким чином враховуються при вирішенні спору про поділ майна подружжя особисті кошти одного з них, що були витрачені на придбання спільної нерухомості подружжя?	208
3.5. Окремі категорії спорів про поділ майна між подружжям	208

3.5.1. Чи є укладення договору про визначення часток розпорядженням майном? Чи впливає такий договір негативно на права співвласника, який не укладав такий договір? Чи може укладатися такий договір одним із подружжя, якщо частка другого з подружжя таким договором не визначається?	208
3.5.2. Яким чином вирішується спір між подружжям про право на майно, набуте за кредитні або позичені кошти?	209
3.5.3. Якщо кредитний договір було укладено до реєстрації шлюбу, а кошти за ним сплачувались під час перебування осіб у шлюбі, то на що має право той із подружжя, хто не укладав цей договір? .	213
3.5.4. Як вирішити спір про поділ майна подружжя, якщо частина майна була придбана за кредитні кошти, які одна зі сторін повертала банку ніби самотійно?	214
3.5.5. Який порядок виконання колишнім подружжям зобов'язань, що виникають з правочинів, вчинених в інтересах сім'ї?	216
3.5.6. Як вирішити спір між подружжям у випадку множинності об'єктів нерухомого майна, що перебуває у спільній власності сторін?	217
3.5.7. Як вирішити спір про поділ земельної ділянки, що належить одному з подружжя на праві приватної власності та на якій збудований об'єкт незавершеного будівництва, що перебуває у спільній сумісній власності подружжя?	218
3.5.8. Чи можна поділити об'єкт незавершеного будівництва?	222
3.6. Спори між подружжям, пов'язані з корпоративними правами . .	224
3.6.1. Кому належить право власності на майно, передане одним із подружжя як учасником господарського товариства як вклад? . .	224
3.6.2. Чи змінювалися правові позиції Верховного Суду при визначенні об'єкту поділу в разі, коли учасником товариства був один із подружжя?	225
3.6.3. Що може вимагати при поділі майна другий із подружжя, який не був учасником господарського товариства?	232
3.6.4. Яка сума компенсації підлягає виплаті другому з подружжя, якщо учасником товариства є інший із подружжя?	233
3.6.5. Як вирішити спір про поділ майна подружжя, якщо одна зі сторін стверджує, що майно було внесене до статутного капіталу ТОВ без її згоди, та вимагає за це компенсацію?	234
3.6.6. Чи може інше подружжя вимагати поділу частки в статутному капіталі та визнання за ним корпоративних прав? . .	235
3.6.7. Чи сплачується компенсація одному з подружжя в разі відчуження іншим із подружжя своєї частки?	236

3.6.8. Які правові наслідки незазначення у договорі про відчуження частки статусу особи як одного з подружжя?	237
3.6.9. Яким чином відбувається звернення стягнення по боргах учасника товариства з обмеженою відповідальністю?	237

РОЗДІЛ III. СПОСОБИ ЗАХИСТУ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ..... 239

1. Ефективність способів захисту права спільної власності.....	239
1.1. Чи є при поділі спільного майна належною вимога припинити право спільної сумісної власності?.....	239
1.2. Які підстави для визнання договору, укладеного одним із подружжя щодо розпорядження спільним майном без згоди другого з подружжя недійсним?	240
1.3. Чи є ефективним способом захисту своїх прав вимога про визнання удаваним правочином договору дарування нерухомості, отриманої іншим із подружжя, до укладення шлюбу (коли особи вже проживали однією сім'єю без реєстрації шлюбу)?.....	243
1.4. Чи буде належним способом захисту позов про визнання договору дарування майна, яке перебуває у спільній сумісній власності, укладений без згоди іншого з подружжя, недійсним у цілому?	244
1.5. Чи є визнання правочину недійсним ефективним способом захисту переважного права співвласника?.....	247
1.6. Чи є належним способом захисту права власності на об'єкт незавершеного будівництва, зведеного подружжям, вимога про усунення перешкод у користуванні цією власністю, шляхом виселення другого з подружжя?	248
1.7. Чи є ефективним способом захисту негативний позов у випадку нелегітимного застосування органами ОСББ обмеження на користування спільним майном багатоквартирного будинку тому зі співвласників, хто не сплачує кошти за утримання будинку та прибудинкової території?.....	249
1.8. Які правові наслідки виникають у випадку, коли право спільної власності багатоквартирного будинку здійснюється власником приміщення у цьому будинку без згоди інших співвласників під час створення на прибудинковій території певних об'єктів (зокрема, бетонні сходи, пандус із бетону, бруківка, що прилягає до сходів та пандусу)?.....	251
1.9. Чи є ефективним способом захисту визнання за дітьми права власності на частку у придбаному батьками майні (відновлення їх	

права, яке існувало до його порушення), якщо батьки порушили свої обов'язки щодо управління майном дітей?	253
1.10. Чи може бути некоректне формулювання вимог позову перешкодою для захисту порушеного права особи, яка звернулася до суду?	255
1.11. Як згідно з принципом <i>jura novit curia</i> («суд знає закони») вчиняє суд при наявності неточного формулювання позовної вимоги?	256
2. Юрисдикція	256
2.1. Чи є спір про оскарження рішень органу місцевого самоврядування, якими вирішувався спір про право комунальної власності територіальної громади, чим порушено право співвласника спільного майна багатоквартирного будинку, приватно- чи публічно-правовим спором?	256
2.2. Компетентними у справах з іноземним елементом визнаються суди держави, на території якої знаходиться спірне нерухоме майно ...	258
3. Процесуально-правові питання вирішення спорів між співвласниками.	259
3.1. Як визначається зміст позовної заяви, відповідачі, предмет та підстави спору, позовна вимога?	259
3.2. На якій стадії суд має встановити обґрунтованість та доведеність позову: під час розгляду справи чи на стадії відкриття провадження?	260
3.3. За яких умов прийняття судом зустрічного позову про поділ майна подружжя у разі пропущення процесуального строку його пред'явлення не буде проявом надмірної гнучкості?	261
3.4. Чи може вважатися належним обґрунтуванням прийняття нових доказів на стадії апеляційного перегляду справи посилення апеляційного суду на те, що процесуальний закон зобов'язує суд і всебічно з'ясувати всі обставини справи, в той час, коли ці докази подані позивачем із порушенням порядку, встановленого статтею 83 ЦПК України?	262
3.5. Які правові наслідки виникають, коли апеляційний суд у порушення п. 6 ч. 2 ст. 356, та ч. 1-3 ст. 367 ЦПК України не досліджує нові докази, що мають значення для справи, які особа не мала можливості подати до суду першої інстанції з поважних причин, доведених нею?	265
3.6. Чи є необхідним звернення до суду з вимогою про визнання певних об'єктів такими, що належать особам, які не зареєстрували	

шлюб, на праві спільної власності перед тим, як звертатися поділ спільного майна?	265
3.7. Що є належними та допустимими доказами проживання чоловіка та жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу?	266
3.8. Чи можливе застосування одного зі стандартів доказування, передбачених процесуальним законом під час судового розгляду справ: «стандарт більшої переконливості» для спростування презумпції спільності права власності подружжя на майно, яке набуте ними в період шлюбу?	267
3.9. Чи є банківські виписки з рахунків особи належними та допустимими доказами у справі про поділ спільної сумісної власності подружжя?	267
3.10. Чи можуть об'єднуватися позовні вимоги про припинення права на частку в спільному майні та про визнання права власності? ...	269
3.11. Чи є сенс у об'єднанні позовних вимог про переведення права на частку в порядку захисту переважного права співвласника та про визнання права власності?	271
3.12. У якому порядку мають бути заявлені вимоги про врахування сплачених одним із подружжя коштів із метою збільшення частки у спільному майні, або вимога про стягнення з відповідача половини сплаченої суми?	273
3.13. Чи є відсутність висновку органу опіки та піклування про надання дозволу на припинення права на частку малолітньої особи у праві власності на нерухоме майно підставою для скасування судового рішення під час апеляційного провадження?	274
3.14. Чи підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції ухвала суду першої інстанції про відмову поновити або продовжити пропущений процесуальний строк у справі про визнання певного майна спільною сумісною власністю подружжя?	274
3.15. Як вирішується спір про поділ нерухомості між подружжям, якщо позивач не зазначав у позовній заяві про припинення права спільної сумісної власності сторін на відповідне майно?	275
3.16. Чи має право на зворотну вимогу (регрес) один із колишнього подружжя, який виконав зобов'язання, що виникло з правочину в інтересах сім'ї, до іншого з подружжя?	277
3.17. Як Верховний Суд оцінює суперечливу поведінку заявника? ...	277
3.18. Чи має право суд вирішувати питання про поділ спірної квартири в натурі, хоча такої позовної вимоги сторони не заявляли? ...	278

3.19. Чи має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження рішення суду учасник справи, якому повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення — якщо апеляційна скарга подана протягом тридцяти днів із дня вручення йому повного рішення суду?	279
3.20. Чи мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково про поділ майна подружжя особи, які не брали участі у справі (не були стороною у справі), якщо суд не вирішував питання про їхні права, свободи, інтереси та обов'язки?	281
3.21. За яких умов виникає право на касаційне оскарження судового рішення в особи, яка не брала участі у справі про поділ спільного майна подружжя?	283
3.22. На яких підставах виникає право на касаційне оскарження судового рішення в особи, яка не брала участі у справі про поділ спільного майна подружжя?	284
3.23. За яких умов суд залучає іпотекодержателя у справі за позовом одного з подружжя до іншого з подружжя про визнання права на частку в праві спільної власності на майно, яке перебуває в іпотеці? ...	285
3.24. Які правові наслідки порушення стороною у справі процесуальних строків подання нових доказів?	286
3.25. Яких умов необхідно дотримуватися, щоб правильно встановлювати критерії подібності для цілей застосування приписів процесуальних законів щодо необхідності врахування висновків Верховного Суду у справах із подібних правовідносин?	287
3.26. Які правові наслідки настають у разі звернення до суду про поділ майна подружжя представником позивача, строк дії довіреності якого завершився?	288
4. Позовна давність	290
4.1. Як визначається початок перебігу річного строку на звернення співвласника до суду з позовом про переведення на нього прав покупця частки у спільній власності? Наслідки спливу цього строку ...	290
4.2. Яка позовна давність застосовується до вимоги про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу?	291
4.3. З якого моменту обчислюється початок перебігу позовної давності у справах про поділ спільного майна подружжя, шлюб якого розірвано?	292
4.4. Чи може свідчити неподання позову про поділ майна про порушення права і вказувати на початок перебігу позовної давності?	294

4.5. Яке правове значення для визначення початку перебігу позовної давності має презумпція можливості та обов'язку особи знати про стан своїх майнових прав?	294
4.6. Чи застосовуються правила щодо позовної давності про поділ майна подружжя за аналогією до позовної давності щодо поділу майна осіб, що проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу? ...	295
4.7. Особливості початку та перебігу позовної давності у разі порушення цивільного права або інтересу неповнолітньої особи щодо її частки у праві спільної власності	296

ПЕРЕДМОВА

Це видання є проектом, запровадженим проф. І. Спасибо-Фатеевою як керівником студентського наукового гуртка. Ця діяльність, запропонована проф. І. Спасибо-Фатеевою студентам на засіданні гуртка, знайшла жвавий відклик у студентів, які проявили заінтересованість і продемонстрували свою працьовитість.

Над проектом працювали студенти бакалаврату Національного юридичного університету під патронатом проф. І. Спасибо-Фатеевої та представника ГО «Цивілістична платформа» к.ю.н. Н. Бондар.

В книзі використані матеріали судової практики на базі Єдиного реєстру судових рішень та телеграмканалу «Трохи про приватне право». Обробка та аналіз матеріалів судової практики студенти робили самостійно, формуючи відповідні бази даних по різних категоріям спорів. Це дозволило студентам навчитись працювати з великими масивами даних, знаходити необхідний матеріал по різних темах, виявляти головні аргументи, що висувалися сторонами процесу та засади, на які спирався Верховний Суд, виносячи остаточне рішення.

Масив даних оброблявся із формуванням структури книги, поділеної на чотири розділи. Студенти працювали й над формуванням питань, на які слід було надавати відповідь, і пропонували свої варіанти коментарів у певних випадках.

Така спільна зкоординована робота студентів безсумнівно була для них корисною. Так само безсумнівно корисним стане й книга, видана по результатам цієї роботи.

Велика вдячність судді Верховного Суду і доценту кафедри цивільного права В. Крату за рецензування книги, за доповнення та зауваження, за той матеріал, який має значну цінність і стає доступним для широких верств юристів завдяки телеграмканалу, який створено В. Кратом і яким користуються чимало правників та студентів.

Ми раді, що серія «Коментар судової практики» продовжує своє життя і ті відгуки, які надходять до нас від читачів попередніх видань в цій серії, надихають на подальшу працю.

Проф. І. Спасибо-Фатеева

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

- SMS** — Short Message Service (Сервіс Коротких Повідомлень)
ВП ВС — Велика Палата Верховного Суду
ВС — Верховний Суд
ВСУ — Верховний Суд України
ГК — Господарський кодекс України
ГПК — Господарський процесуальний кодекс України
ДП — дочірнє підприємство
ЄСПЛ — Європейський Суд з прав людини
ЖК — Житловий кодекс України
ЗК України — Земельний кодекс України
КГС ВС — Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КпШС — Кодекс про шлюб та сім'ю
КСУ — Конституційний Суд України
КЦС ВС — Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
ОП КЦС ВС — Об'єднана Палата Касаційного цивільного Суду Верховного Суду
ОСББ — об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
СК — Сімейний кодекс України
ТОВ — товариство з обмеженою відповідальністю
ЦКУ — Цивільний кодекс України
ЦПКУ — Цивільно-процесуальний кодекс України

РОЗДІЛ І. ПРАВО СПІЛЬНОЇ ЧАСТКОВОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Загальні положення про право спільної часткової власності

1.1. Якими особливостями відзначається право спільної часткової власності?

Право спільної часткової власності є різновидом права спільної власності і як таке характеризується певними особливостями, що позначаються як в підручниках¹, коментарях ЦКУ², так і в судовій практиці.

ВС вказує, що спільна часткова власність є специфічною конструкцією, оскільки, існує: (а) множинність суб'єктів. Для права власності характерна наявність одного суб'єкта, якому належить відповідне майно (наприклад, один будинок — один власник). Навпаки, спільна часткова власність завжди відзнача-

¹ Цивільне право України : підруч. Частина загальна / Баранова Л. М., Дуденко Т. В. та ін. ; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2024, с. 382–395.

² Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 3: Право власності та інші речові права / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. — Харків : ЕКУС, 2023, с. 252–369.

1. Загальні положення про право спільної часткової власності

ється множинністю суб'єктів (наприклад, один будинок — два співвласники); (б) єдність об'єкта. Декільком учасникам спільної часткової власності завжди належить певна сукупність майна. Частка в праві спільної часткової власності, що належить кожному зі співвласників, виступає не як частина речі й не як право на частину речі, а як частина права на всю річ як єдине ціле. Тобто право спільної часткової власності поширюється на все спільне майно, а частка в праві спільної часткової власності не стосується частки майна.

Постанова ОП КЦС ВС від 06.11.2023 у справі №707/2516/18

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115031064>

Постанова КЦС ВС від 05.01.2024 у справі № 755/12204/18

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116639178>

Таким чином, спільна часткова власність:

- є видом права спільної власності;
- припускає наявність двох або більше суб'єктів права;
- має один об'єкт;
- в праві кожен суб'єкт має частку (право на частку);
- майно (спільне майно) належить всім співвласникам і не поділяється на частки;
- співвласники можуть домовитися про користування спільним майном певним чином, уклавши між собою договір;
- розпорядження спільним майном здійснюється співвласниками за взаємною згодою;
- розпорядження кожним із співвласників своєю часткою здійснюється самотійно, але з додержанням права переважної купівлі частки іншими співвласниками.

1.2. Чи є право учасника товариства правом на частку в спільній власності?

Право спільної часткової власності слід розрізняти з правом власності господарського товариства. Співвласник має право на частку й учасник товариства має право на частку. Однак співвлас-

нику належить право на частку в спільному майні (точніше — в праві на спільне майно), а учаснику товариства — право на частку в статутному капіталі.

Правове регулювання права на частку в спільному майні міститься в Главі 26 книги 3 ЦКУ, а правове регулювання права на частку в статутному капіталі надається у Главі 8 книги 1 ЦКУ — статтях 116, 127, 137, але переважно у Законі «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та деяких інших законах, що регулюють правовий статус окремих товариств.

Натомість це правове регулювання багато в чому схоже, зокрема що стосується розпорядження частками та вимог про виплату вартості частки при виході учасника з товариства, що має значний ступінь схожості з компенсацією співвласнику при виділі або поділі спільного майна за умов, якщо таке майно є неподільним.

Як приклад, можна навести правову позицію ВП ВС щодо визначення сум, які підлягають виплаті учаснику товариства і відповідають вартості його частки в статутному капіталі:

Вартість частини майна товариства, що підлягає виплаті, повинна відповідати вартості активів товариства за вирахуванням вартості його зобов'язань (тобто вартості чистих активів), пропорційній до частки учасника в статутному капіталі товариства. За наявності спору щодо визначення вартості майна останньої, учасник товариства має право вимагати проведення з ним розрахунків на підставі дійсної (ринкової) вартості майна товариства, а не на підставі вартості, за якою майно обліковується у товаристві. Взяття майна на облік за певною вартістю є односторонньою волевою дією товариства, яка не може бути беззаперечним доказом дійсної вартості майна. Сторони можуть доводити дійсну вартість майна будь-якими належними доказами (стаття 76 ГПК України).

Постанова ВП ВС від 24.04.2018 у справі № 925/1165/14

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73896751>

1.3. Чи поширюється на нерухомість режим права спільної сумісної власності подружжя, якщо в договорі купівлі-продажу нерухомості визначено, що кожному з подружжя належатиме по 1/2 частині у праві на нерухомість?

Відповідно до ч. 3 ст. 368 ЦКУ майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором або законом. Тобто має місце презумпція права спільної сумісної власності подружжя, яка може бути змінена договором. При цьому не зазначається, яким саме договором — чи тим, що укладається між подружжям, чи договором, за яким придбавалося майно у спільну власність.

ВС дійшов висновку, що «квартира належала сторонам на праві спільної часткової власності, а тому на неї в цілому та на її частки не поширюється режим спільної сумісної власності подружжя, оскільки за обставинами цієї справи сторони, набуваючи квартиру у власність, умовами договору купівлі-продажу визначили, що набувають її у спільну часткову власність по 1/2 частині квартири кожний».

У справі, яка розглядається судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що відповідно до договору купівлі-продажу квартири від 05 грудня 2013 року ОСОБА_2 та ОСОБА_1 у рівних частках придбали трикімнатну квартиру АДРЕСА_4.

Колегія суддів погоджується із висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що спірна квартира належала сторонам на праві спільної часткової власності згідно з умовами договору, тобто кожному із подружжя належало по 1/2 частини квартири, відповідно, на спірну квартиру не поширюється режим спільної сумісної власності, оскільки при її набутті сторони визначили інший правовий режим — спільна часткова власність.

Постанова КЦС ВС від 31.08.2022 у справі № 755/17641/18

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106052963>



[Перейти на сайт →](#)